

การช่วยเหลือมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่
ในระยะเริ่มต้นหลังคลอด

(Helping with a breastfeeding early postpartum period)

เนื้อหา

1. ความสำคัญของการส่งเสริมให้แม่และลูกอยู่ห้องเดียวกัน
(Importance of rooming-in)
2. การจัดทำให้นมและการให้ลูกอมหัวนม
(Position & Attachment)
3. การประเมินการดูดนมแม่
(Breastfeeding assessment)
4. การให้ลูกเป็นผู้กำหนดในการดูดนมแม่
(Baby-led feeding)

เนื้อหา

5. การช่วยเหลือนทารกที่นมหุ้มยาก

(Baby who has difficulty attaching to the breast)

6. หลีกเลี่ยงการใช้ขวดนม จุกนม และผลิตภัณฑ์เสริมอื่น ๆ

(avoid bottle, teats and unnecessary supplements)

ความสำคัญของการส่งเสริมให้แม่-ลูกอยู่ใกล้ชิดกัน
หรืออยู่ในห้องเดียวกันตลอด 24 ชั่วโมง
(Important of rooming-in)

ให้แม่ลูกอยู่ในห้องเดียวกันตลอด 24 ชั่วโมง (Rooming-in)

บันไดขั้นที่ 7

ให้แม่ลูกอยู่ด้วยกันตลอด 24 ชม. ตั้งแต่แรกเกิด (Practice rooming-in allow mothers and infants to remain together-24 hours a day)

ที่มา: บันได 10 ขั้น สู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ให้แม่ลูกอยู่ในห้องเดียวกันตลอด 24 ชั่วโมง (Rooming-in)

การปฏิบัติ

- นำลูกที่ปกติมาอยู่ด้วยกับแม่ในหอผู้ป่วยหลังคลอดตลอดเวลา
- ให้แม่และลูกนอนบนเตียงเดียวกัน หรือให้ลูกนอนบนเตียงของลูกที่ชิดกับเตียงแม่

ยกเว้น กรณีให้การพยาบาลที่ต้องแยกแม่-ลูก แต่ไม่ควรเกิน 1 ชม.

Important of rooming-in

❖ ทำไม? ต้องให้แม่-ลูกอยู่ห้องเดียวกันตลอด 24 ชั่วโมง

โรงพยาบาล

- ลดค่าใช้จ่าย
- ใช้อุปกรณ์น้อย
- ไม่ต้องเพิ่มคน

แม่-ลูก

- ลดการติดเชื้อแรกเกิด
- กระตุ้นการสร้างน้ำนม
- ส่งเสริมความผูกพันแม่-ลูก

Important of rooming-in

❖ การให้ลูกดูนมแม่ภายใน 1 ชม. ส่งผลดี คือ

➤ แม่ตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มากกว่า

➤ ลูกประสบความสำเร็จในการดูนมแม่ มากกว่า

➤ แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานกว่า

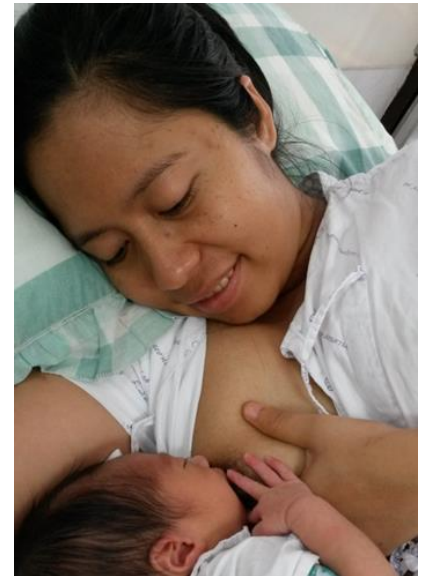
Widstrom และคณะ (1990)

Important of rooming-in

- ❖ แม่-ลูกอยู่ด้วยกันหลังคลอด ส่งผลดี คือ
  - แม่ – ลูก ใกล้ชิดกัน รู้สึกผูกพันต่อกัน
  - แม่สามารถให้นมลูกได้บ่อยตามต้องการ
  - น้ำนมแม่มาเร็ว ลดการเสริมนมผสม
  - ลูกได้รับหัวน้ำนม (colostrum)
ช่วยลดการติดเชื้อแรกเกิด

skin to skin contact ช่วยให้แม่ผ่อนคลาย สร้างสายสัมพันธ์

แม่ ลูก

Important of rooming-in

❖ แม่-ลูกอยู่ด้วยกันหลังคลอด

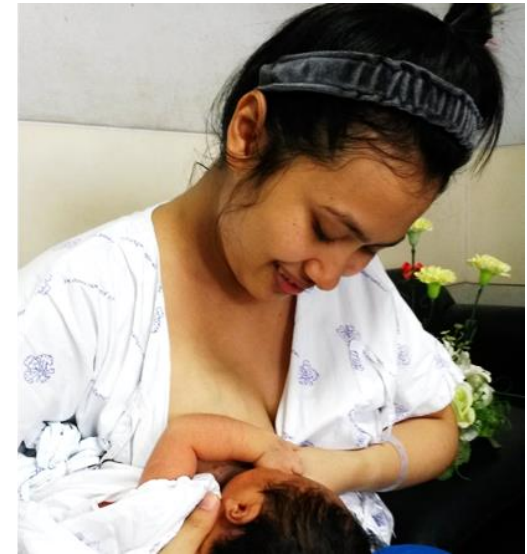
➤ แม่ เรียนรู้ความต้องการ และ

พฤติกรรมกรรมการตอบสนองของลูก

➤ แม่ ไม่ทิ้งลูก หากลูกป่วย แม่ไปเยี่ยม

➤ แม่ มีส่วนร่วมในการเลี้ยงลูก มั่นใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

➤ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จ มากกว่า

แนวคิดการช่วยแม่ให้ประสบความสำเร็จ ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- เริ่มต้นช่วยเหลือให้ลูกดูดนม
แม่ทันที โดยเร็วที่สุด
- ให้ทารกกินนมแม่ตามความ
ต้องการของทารก (แม่สังเกต
สัญญาณที่แสดงว่าลูกหิว
หรืออึด)
- ทารกอยู่ในท่าที่เหมาะสม
- อมหัวนมแม่ได้ถูกต้อง

การจัดท่าให้นม และการให้ลูกอมหัวนม (Positioning & Attachment)

การจัดทำให้นม (Positioning)

หมายถึง

การที่แม่อุ้มลูกและช่วยให้ลูกอมหัวนมและลานนม
แม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ท่าอุ้มที่เหมาะสมจะช่วยให้ลูกดูดและกลืนน้ำนมได้ดี

แม่ควรอยู่ในท่าที่ถนัด สะดวก ผ่อนคลาย เหมาะสมกับ
สภาวะของแม่ และทารกอยู่ในท่าที่ปลอดภัยและสามารถ
ดูดนมแม่ได้อย่างดี

หลักการช่วยเหลือในการจัดทำให้นม

- ชั่วโมงแรก หรือหลังคลอดเร็วที่สุด จัดให้แม่ได้โอบกอดลูก ช่วยให้ลูกคุ้นนมแม่ และมีการมองตากัน ระยะแรกยังไม่เห็นการจัดทำ
- 2-3 ชม. หลังคลอด หลังจากแม่ ลูกได้พักแล้ว ช่วยแม่หาท่าให้นมที่เหมาะสม สะดวกสบาย ช่วยเหลือการจัดท่าและเอาหัวนมเข้าปากลูก

หลักการช่วยเหลือในการจัดทำให้นม (ต่อ)

- แนะนำหลักการจัดทำแม่ ลูกที่ถูกต้อง และให้ลูกได้ดูดนมแม่ตามต้องการ
- ให้แม่หาท่าที่ถนัดและลูกสามารถอมหัวนมได้เองก่อน
- ถ้าแม่ทำไม่ได้ ควรอธิบายและแสดงวิธีการจัดทำโดยใช้ตุ๊กตาให้แม่ดูและทำตาม ไม่จับต้องตัวแม่และลูกโดยไม่ว่าจำเป็น (hand off)

การจัดท่าให้นม (Positioning)

ประเด็นย่อย...

- การจัดท่าของแม่ (Mother's position)
- ท่าของทารก (Baby's position)
- สาเหตุและผลที่เกิดจากการให้ลูกอมหัวนมแม่ไม่ถูกต้องและแนวทางการช่วยเหลือ

การจัดท่าของแม่ (Mother's Position)

หลักการจัดท่าแม่

- ให้แม่อยู่ในท่าที่สบาย มีหมอน หรือ ผ้าม้วนรองหลัง รองแขนหรือวางบน ตักรองรับตัวลูก
- ถ้าเต้านมใหญ่มาก อุ้มลูกแนบชิด ลำตัวแม่ ให้ท้องแม่แนบท้องลูก (tummy to tummy)
- ท่าที่แม่เลือก ควรเป็นท่าที่แม่ถนัด สะดวก และเอาลูกเข้าอ้อมหัวนมได้ดี

การจับเต้า: แม่ควรประคองเต้าขึ้นเล็กน้อย จะช่วยให้ลูกมองตาแม่ได้

ท่าที่ใช้ให้นมลูก

ท่าแม่ให้นมลูกมีหลายท่า ทั้งท่านั่ง และท่านอน

การจัดทำให้นมลูกท่าขวางตัก (Cradle Hold)

เป็นท่าอุ้มลูกไว้บนตัก ตะแคง
ตัวลูกเข้าหาแม่ ศีรษะและลำตัว
อยู่ในแนวตรง ศีรษะอยู่สูงกว่า
ลำตัวเล็กน้อย คอไม่บิด คว่ำ
หรือแอ่นหงาย

ท่าขวางตัก (Cradle Hold)

เป็นท่าที่ใช้กันบ่อยที่สุด เนื่องจากทำได้ง่าย

การจัดทำให้นมลูกท่าขวางตักประยุกต์ (Modified / Cross-Cradle Hold)

▶▶ เปลี่ยนมือจากท่า cradle

ใช้มือข้างเดียวกับที่ลูกดูดประคอง
เต้านม มืออีกข้างรองรับต้นคอและ
ท้ายทอยลูก

*ท่านี้ควบคุมการเคลื่อนไหวของศีรษะ
ลูกได้ดี*

ท่าขวางตักประยุกต์ (Modified/Cross-Cradle Hold)

เป็นท่าที่ดัดแปลงมาจากท่าขวางตัก : เหมาะสำหรับทารกเกิดก่อนกำหนด
หรือทารกที่มีปัญหาในการดูดนม

การจัดท่าให้หมลูกทำอุ้มฟุตบอล (Football hold)

- ▶▶ กอดตัวลูกกระชับกับสีข้างแม่ ให้ขาของลูกชี้ไปทางด้านหลังของแม่ ลูกคุดนมจากเต้านมข้างเดียวกับฝ่ามือที่จับลูก แหวสันหลังและลำคอของลูกอยู่ในแนวตรง

ทำอุ้มฟุตบอล (Football Hold)

ทำนี้: เหมาะสำหรับแม่หลังผ่าตัด เพราะลูกจะไม่กดทับแผลหน้าท้อง
และ เหมาะสำหรับลูกตัวเล็ก ลูกแฝด แม่เต้านมใหญ่ และแม่ที่หัวนมสั้น

การจัดท่าให้หมลูกท่านอน (Side Lying)

- แม่ลูกนอนตะแคงเข้าหากัน แม่
นอนศีรษะสูง หลังและสะโพกตรง
ให้มากที่สุด
- ให้ปากลูกอยู่ตรงกับหัวนมแม่
- มือที่อยู่ด้านล่างประคองหลังลูก
หรือใช้ผ้าขนหนูม้วนรองรับ
- มือที่อยู่ด้านบนประคองเต้านมใน
ช่วงแรกที่เริ่มเอาหัวนมเข้าปาก

ท่านอน (side lying position)

ท่านี้ : แม่สามารถพักหรือหลับไปพร้อม ๆ กับลูกได้ จำเป็นสำหรับแม่ที่ยังอยู่ในระยะอ่อนเพลีย ลูกนั่งลำบาก หลังคลอดใหม่ ๆ

เป็นท่าสำคัญที่ใช้มาก โดยเฉพาะระยะหลังผ่าตัดคลอด แม่ตั้งแผลฝีเย็บ และการให้นมลูกตอนกลางวัน

การจัดทำให้นมลูกฝาแฝด

ทำจับเต้านม

การจับเต้านมเพื่อให้หัวนมอยู่ระดับเดียวกับปากลูก มีหลายวิธี

- จับเต้านมโดยใช้นิ้วทั้ง 4 อยู่ด้านล่างและนิ้วหัวแม่มืออยู่ด้านปลาย ทุกนิ้วอยู่นอกขอบลานหัวนม

แบบ C - hold จะใช้เมื่อแม่อุ้มลูกในท่า Cradle position

แบบ U - hold จะใช้เมื่อแม่อุ้มลูกในท่า Football position

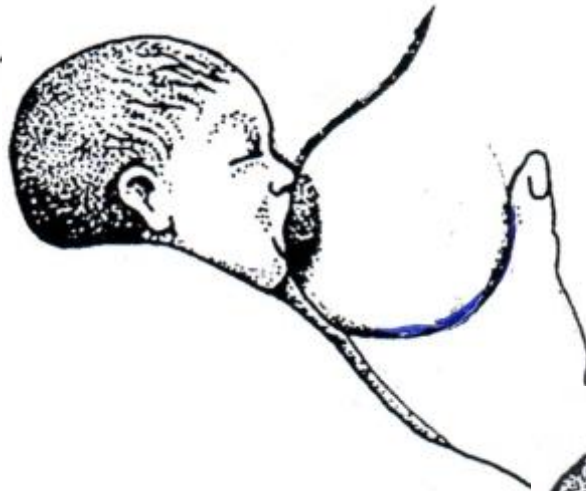

แบบ V - hold จะใช้เมื่อแม่มีมือใหญ่และเต้านมเล็ก แต่ต้องมั่นใจว่านิ้วทุกนิ้วของแม่อยู่นอกขอบลานหัวนม

วิธีการจับเต้านม

C-hold

U-hold

V-hold

การจับเต้านมแบบ C-hold

➤ มือแม่พุงเต้านม ใช้ 4 นิ้วพุงเต้านม
ด้านล่าง นิ้วหัวแม่มืออยู่ด้านบน ให้
หัวนมอยู่ในระดับเดียวกับปากของทารก

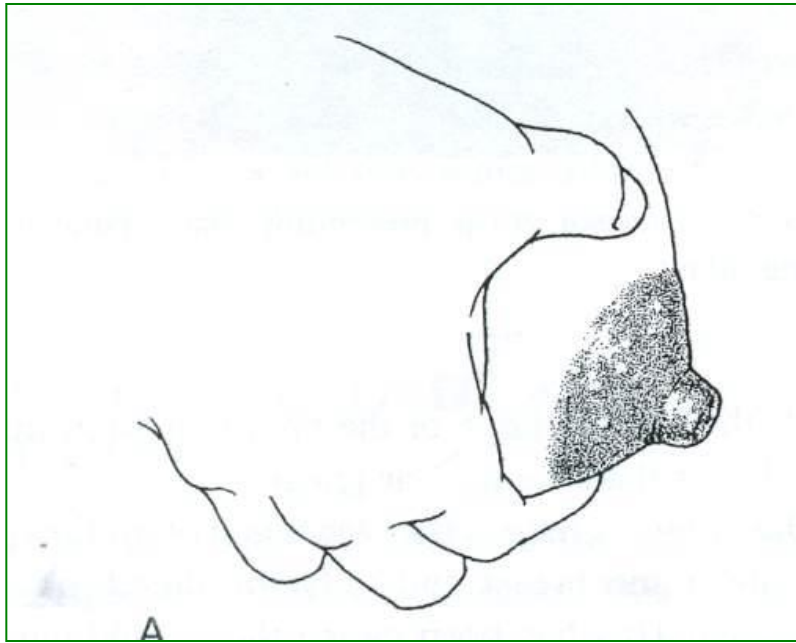
➤ นิ้วของแม่จะต้องอยู่เหนือขอบนอก
ของลานนมเพื่อให้ทารกอมหัวนมได้ถึง
ลานนม

➤ หัวนมต้องพุ่งออกอยู่แนวตรงหรือ
เฉียงต่ำลงเล็กน้อย

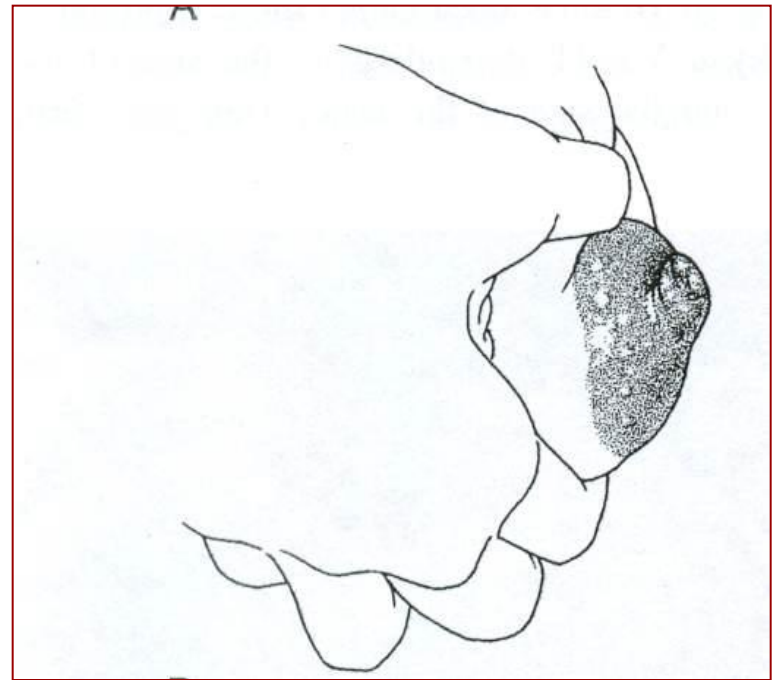
➤ นิ้วหัวแม่มือไม่ควรกดให้หัวนม
กระดกขึ้นซึ่งเป็นท่าที่ จะทำให้หัวนม
แตกได้

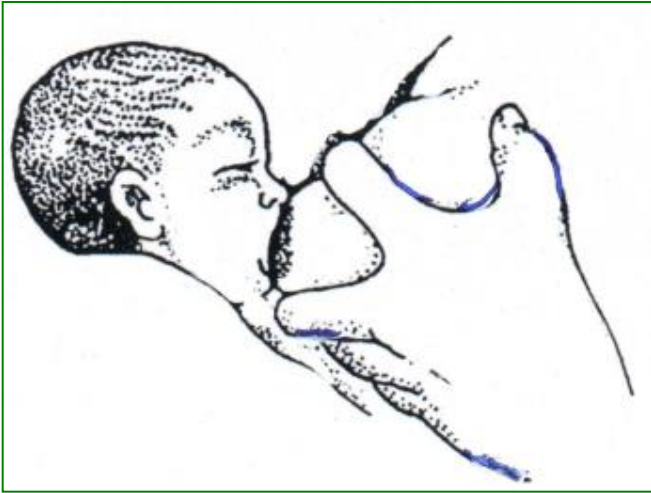
วิธีการจับเต้านม

ท่าที่ถูกต้อง

ท่าที่ไม่ถูกต้อง

V-hold

เป็นวิธีการจับเต้านมโดยใช้
นิ้วชี้และนิ้วกลางคืบ

ไม่ควรใช้วิธีการนี้ เพราะช่องว่าง
ระหว่างนิ้วแคบ นิ้วจะขวาง
บริเวณลานนม ทำให้ทารกอม
หัวนมได้ไม่ลึกพอ นิ้วอาจกด
บริเวณท่อน้ำนม ทำให้น้ำนมไหล
ไม่ดี

ท่าลูก (Baby's position)

ทารกจะสามารถถอมหัวนมและลานนมได้ดี
ต้องอยู่ในท่าที่เหมาะสม

การจัดท่าลูกมีหลักสำคัญ 4 ประการ
(4 key points) ดังนี้

1. ลูกศีรษะและลำตัวตรง
2. ลูกหันหน้าเข้าหาเต้าแม่
3. ลำตัวลูกชิดกับแม่
4. ลูกได้รับการรองรับทั้งตัว

(ลูกอยู่ในท่าที่สบาย & ดูนมแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ)

ท่าลูก (Baby's position)

แม่อุ้มลูกได้ถูกต้องหรือไม่ ?
สังเกตได้จาก

ลำตัวลูกชิดกับแม่

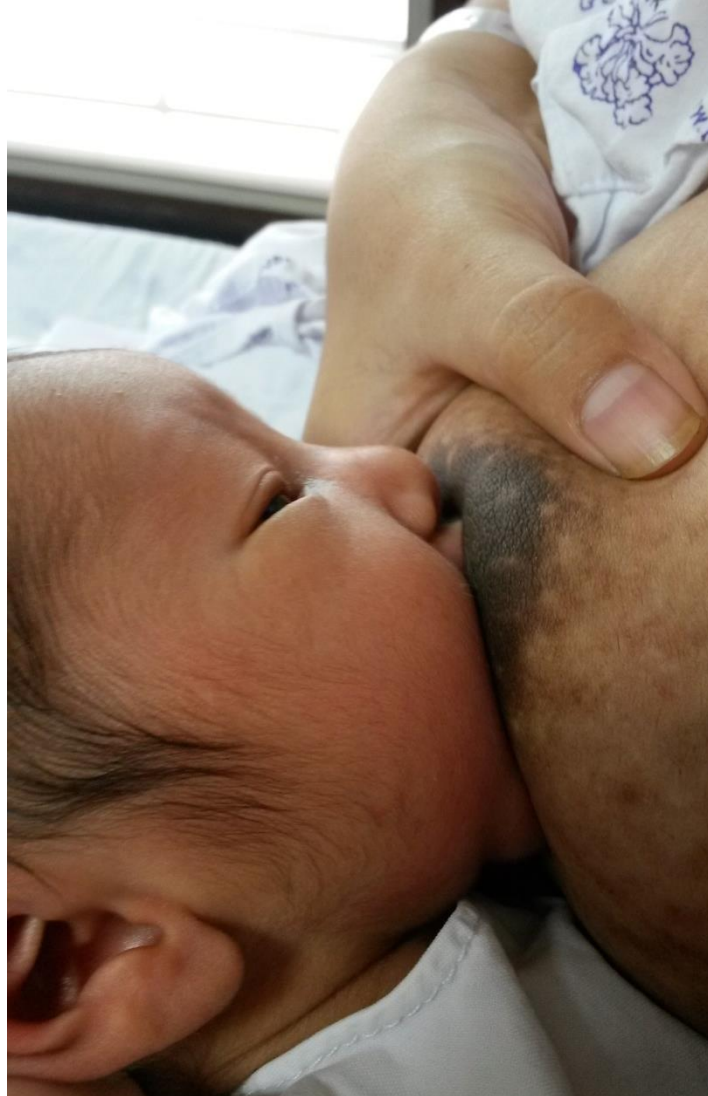
ลูกหันหน้าเข้าหา
เต้านมแม่

ตัวลูกได้รับการ
ประคองโดยมีมือแม่
หรือหมอนรองข้อนิ้ว
ทำให้รู้สึกมั่นคง

ศีรษะและลำตัวลูก
อยู่ในแนวเส้นตรง
เดียวกัน คอไม่บิด

การให้ลูกอมหัวนม (Attachment or Latch-on)

การให้ลูกอมหัวนม (Attachment or Latch-on)

- Latch-on เป็นวิธีที่ลูกดูดนมโดยการอมหัวนมเข้าไปในปากให้ลึกถึงลานนม
- อมลานนมส่วนล่างมากกว่าส่วนบน
- คางลูกแนบชิดกับเต้านมส่วนล่าง ทำให้ลิ้นของลูกจะยื่นออกมารีดน้ำนมจากเต้าแม่ได้ดี

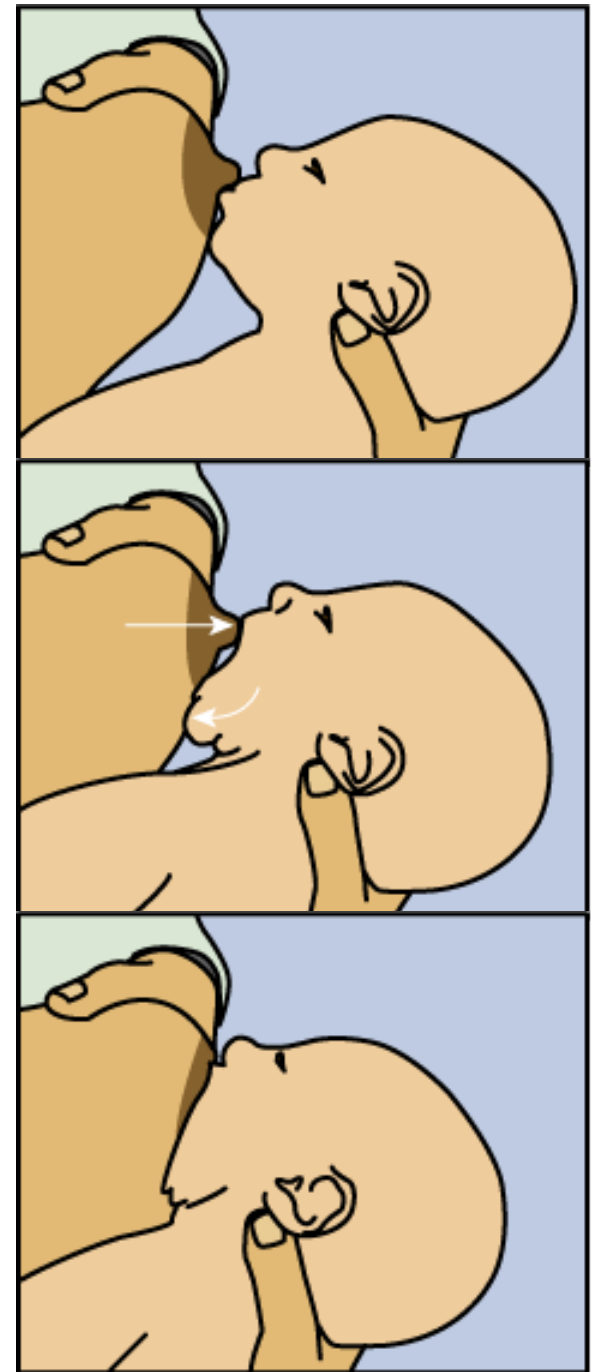
การให้ลูกอมหัวนม (Attachment or Latch-on)

ข้อดีจากการจัดทำให้ลูกอมหัวนมอย่างถูกต้อง

- ช่วยให้ลูกดูดนมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ปัญหาหัวนมแตก เต้านมคัด เต้านมอักเสบ น้ำนมไม่เพียงพอ ลูกไม่ดูดนม ภาวะสับสนหัวนม เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การหย่านมก่อนกำหนดได้

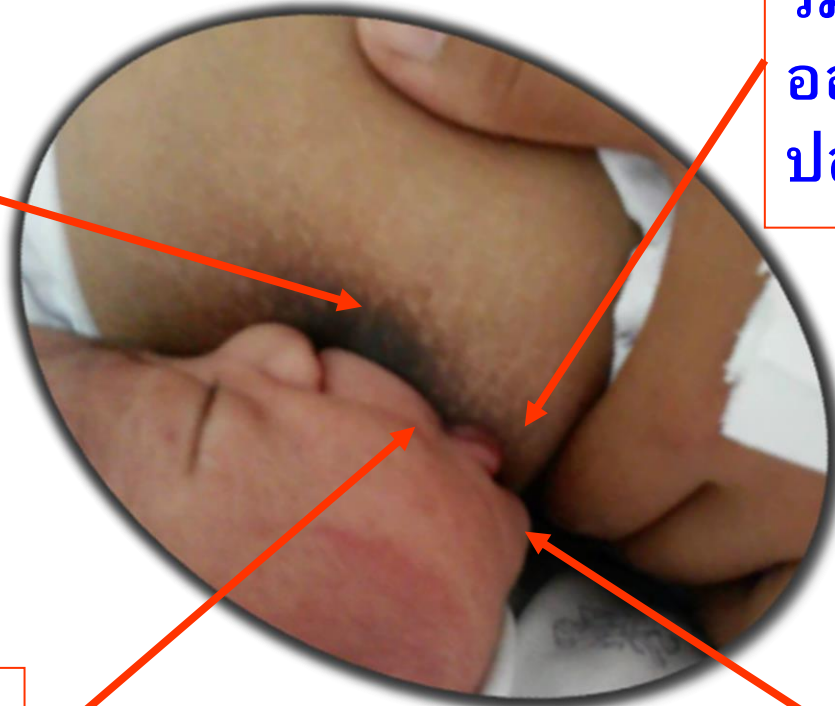
วิธีช่วยให้ลูกอมหัวนมแม่ (การเอาหัวนมเข้าปากลูก)

- ❖ นำลูกเข้าเต้าโดยให้ด้านคางลูกเข้าเต้าแม่มากกว่า ลูกแหงนคอเล็กน้อย (จมูกลูกจะอยู่ใกล้ระดับหัวนมแม่)
- ❖ เอาหัวนมเขี่ยริมฝีปากล่างลูกเบาๆ เพื่อกระตุ้น Rooting reflex
- ❖ รอจนลูกอ้าปากกว้าง (เหมือนหาว)
- ❖ นำลูกเข้าหาเต้านม ไม่ใช่ให้นำเต้านมเข้าหาลูก
- ❖ เคลื่อนลูกทั้งลำตัวเข้าหาเต้านม ไม่ใช่เคลื่อนเฉพาะศีรษะลูกเข้าหาเต้านมอย่างเดียว

ลักษณะของการอม) หัวนมที่ถูกต้อง (4 key signs of good attachment

เห็นลานนม
ด้านบนมากกว่า
ด้านล่างในกรณีที่
ลานนมปกติ

ริมฝีปากล่างบาน
ออกคล้ายปาก
ปลา

ปากอ้ากว้างแนบสนิท
กับเต้านมแม่

คางแนบชิดเต้า

ลักษณะของการอมหัวนมที่ถูกต้อง

ถ้าลูกอมหัวนมและดูดนมแม่ได้ถูกต้อง

- แม่จะไม่เจ็บ
- ลูกจะดูดแรง เป็นจังหวะช้า ๆ
สม่ำเสมอ มีจังหวะหยุดพักเป็น
ช่วง ๆ แก้มป่อง

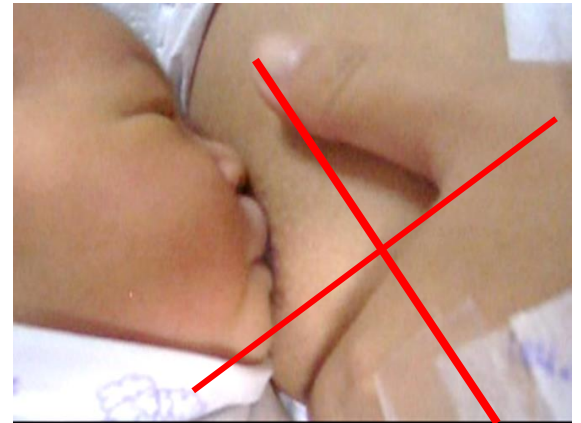

แสดง การอมหัวนม และการดูดนมที่ถูกต้อง

ลักษณะการอมหัวนมไม่ถูกต้อง (poor attachment)

- เห็นลานหัวนมด้านล่างมากกว่า หรือเห็นพอ ๆ กัน
- ปากของลูกไม่อ้ากว้าง
- ริมฝีปากล่างของลูกตรง หรือม้วนเข้า
- คางของลูกออกห่างจากเต้าแม่

ลูกอมหัวนมและดูดนมแม่ไม่ถูกต้อง

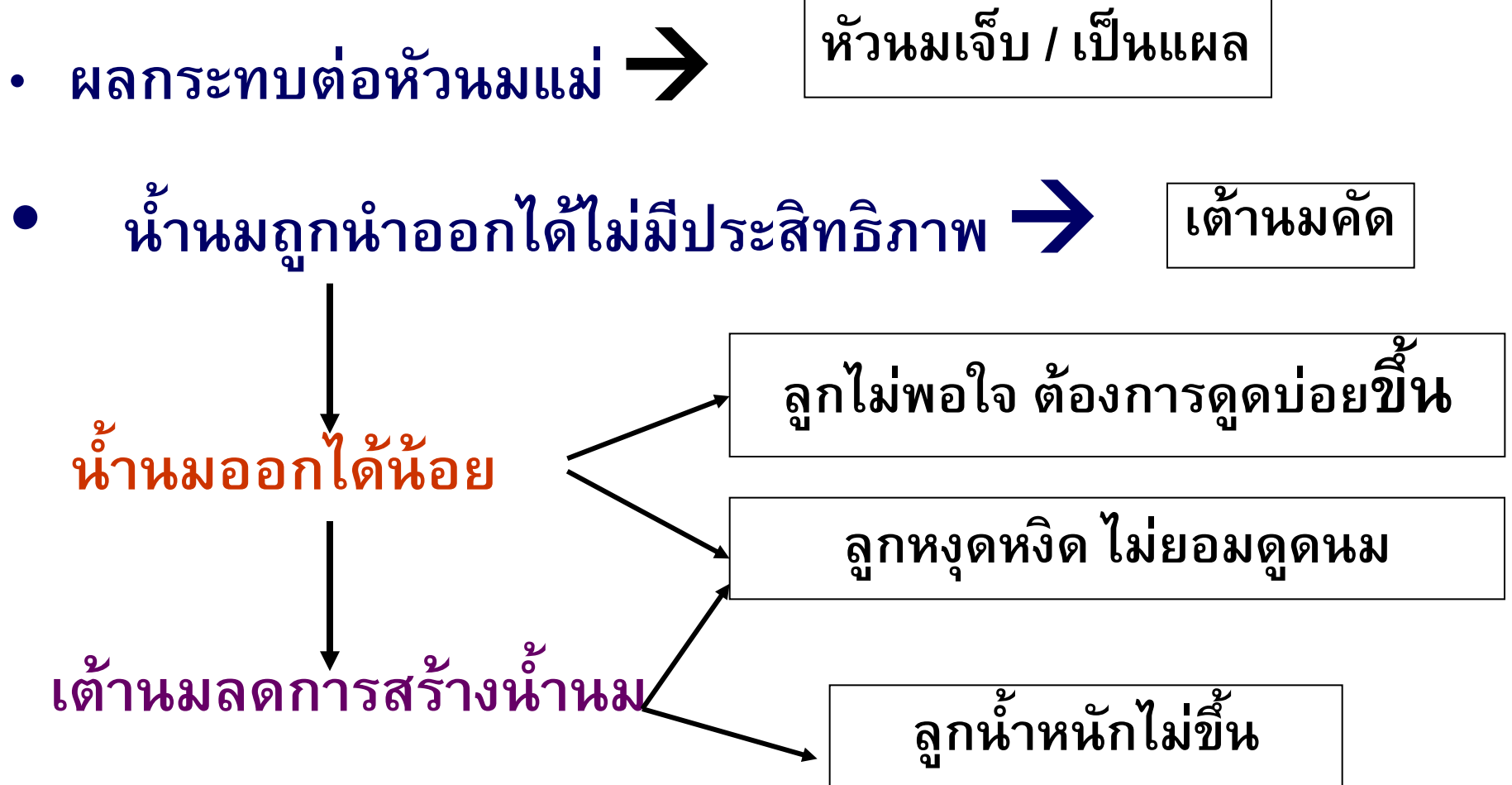
➤ แม่รู้สึกเจ็บหรือไม่สบาย

➤ ลูกดูดนมเร็ว ๆ ตลอด

➤ ลูกแก้มบวม

ผลของ poor attachment

สาเหตุของ poor attachment

- ลูกสับสนหวั่นหวง
  - ใช้จุกนมก่อนลูกดูด
  - ใช้นมผสมเสริมในภายหลัง
- ปัญหาด้านกายภาพ
  - ลูกตัวเล็ก / ป่วย อ่อนแอ
  - แม่เต้านมคัด ปัญหาหัวนมสั้น บอด บุ่ม
  - น้ำนมไหลพุ่ง หรือ ไหลน้อย

สาเหตุของ poor attachment

แม่ขาดประสิทธิภาพ

- มีลูกคนแรก
- ลูกคนก่อนกินนมผสม
- เริ่มให้ลูกดูดนมแม่ช้า

ขาดผู้ช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ

- ขาดการช่วยเหลือที่บ้าน
- ขาดการสนับสนุนจากสังคม